

SOLUȚII ORTODOXE PENTRU SOCIETATEA SECULARIZATĂ ȘI GLOBALIZATĂ. „LUPTA” DINTRE PRAGMATISM, IDEALISM ȘI UTOPIE

Vadim CHEIBAȘ

Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove

This article comes with an analysis of the evolution of concepts and ideals of modern and postmodern society of the last two centuries. In the spirit of today's globalized and secular times, here are identified the conversions of the national ideals, aesthetical, economic, civilizational and moral ones (such as amorality and nihilism). Also there are submitted solutions well, thus, the human person, desiring to overcome his existential given, can affirm that person only in relation to God and his fellowmen. This freedom enables one to climb the stairs of excellence, which is not possible without climbing the stairs of perfection - from purification, to enlightenment and contemplation. Repentance is absolutely necessary for healing an unhumanized and demonized consciousness. From his youth, man is inclined to sin. The church world has never remained indifferent to what happens in human society, but sought to improve it. The author locates the harmful factors, which, in a society whose physical and moral source is of economic origin, religion is seen as an obstacle. And it is a mistake to impose Western civilization on the grounds that it would be superior to Orthodox one. After the failure and collapse of socialism in Eastern Europe, Orthodox Christians are offered the consumer society and the Wild West capitalism. Democracy is also a utopia, a form of disguised antitheism, anticlericalism and anti-morality.

Soluțiile teologilor contemporani, în duhul Evangheliei și al Filocaliei. Mulți teologi ortodocși contemporani, în scrierile lor, au analizat, au tratat și au monitorizat consecvent și cu luciditate evoluția concepțiilor și idealurilor societății moderne și postmoderne a ultimelor două secole din istoria umanității, transformarea idealurilor morale, naționale, estetice, patrimoniale, civilizaționale în spiritul vremii secularizate și globaliste de astăzi. Ei au încercat să răspundă la întrebări de genul: Care sunt concepțiile, atitudinile, idealurile vremurilor pe care le trăim? Sau care e spiritul vremii ce ne abuzează rațiunea (intelectul), sentimentele și voința și ne impune să trăim după standarde noi, globaliste și care stau în calea cunoașterii, formării moral-spirituale și trăirii autentice creștine?

Răspunzând la aceste întrebări, trebuie să fim conștienți „că noi am ieșit în spatele adversarului, că am înțeles corect pozițiile lui de bază (de esență), că ne-am învățat să vorbim în limbajul lui și, principalul, am înțeles punctele lui slabe și greșelile fatale” [1]. Și astfel, să luăm decizii pe măsură, pertinente și conforme cu voința și puterea divină.

Încă în secolul XIX, marele scriitor rus Fiodor Dostoievski, în operele sale „Crimă și pedeapsă”, „Demonii” și „Frații Karamazov”, arăta pericolul imens și ravagiile devastatoare ale modului secularist de viațuire a omului fără Dumnezeu, produs al ateismului și indiferentismului religios sau supraomul francmasonului Nietzsche, autorul Antihristului.¹ Raskolnikov, Kirilov sau Ivan Karamazov sunt ipostazele omului virusat de maladia „libertății totale”, a erotismului sau a voinței de putere, „virtuți” elogiate, propagate sau impuse la nivel mondial de ideologia vremilor noi. Kirilov afirmă la un moment dat: „Dacă Dumnezeu nu există, atunci eu sunt Dumnezeu!”, apoi, în același spirit ateist și nihilist, profetește: „va veni un om nou, fericit și mândru, omul căruia îi va fi absolut indiferent dacă va trăi sau nu”. Și astfel își pune capăt zilelor, crezând cu naivitate că „cine îndrăznește să se sinucidă, acela este Dumnezeu” [2].

Însă, tocmai posibilitatea exercitării „libertății totale”, afirmată de Kirilov, sinucigându-se sau ucigând pe semenii (ca în cazul lui Raskolnikov²) arată contrariul, că persoana umană, dorind să-și depășească datul exis-

¹ „În fiecare faptă a supraomului legea voastră morală este însuită încălcată”, zice Nietzsche. Mai rău, „ascultarea” și „legea”, care apar în toate sentimentele morale, sunt inferioare „hazardului” și „libertății” și ar putea fi ultimul acord al moralei, afirmă acest paranoic și urâtor al creștinismului. Vezi Ницше Фридрих. Сочинения в 2х томах, том 1. Москва: издательство «Мысль», 1990, p.736.

² Raskolnikov a comis o crimă premeditată pe care a pus-o la cale îndelung, schițând fundamentarea teoretică a fărâdelegii sale într-un articol publicat cu jumătate de an înainte de săvârșirea crimei. Conform acestei teorii, categoria oamenilor „superiori” (Raskolnikov se considera din categoria *supraoamenilor* lui Nietzsche) ar avea dreptul să încalce legile morale și să dispună de viața oamenilor „obișnuiți”, numiți batjocoritor „păduchi”. Însă tocmai această privire superioară asupra altor oameni, în duhul modernismului, mergând până la crimă, arată monstrozitatea și fatalitatea unei asemenea societăți și indivizi. Vezi, F. Dostoievski. *Crimă și pedeapsă*, I, V, trad.rom. I. Covaci. București: Ed. Leda, 2008, p.67-78.

tențial, nu poate decât în cadrul acestui dat să se afirme ca persoană doar în relație cu Dumnezeu și cu semenii săi. Contrariul sfârșește în perimetrul neantului. De aceea, epidemia de sinucideri la motivat pe Dostoievski să arate cauzele acestui fenomen – simptomele descompunerii morale – nihilismul, amoralismul și traumele sociale de tot felul, mai cu seamă în mediile marilor orașe.

Filozoful rus Nicolai Berdeaev spune: „*tema lui Raskolnikov semnifică criza umanismului, sfârșitul moralei umaniste, pieirea omului din cauza exacerbatei afirmări de sine. Nașterea visului despre supraom, despre supraumanitate, despre o morală umană superioară, arată că umanismul a ajuns la capăt, sucombând*” [3]. Din perspectiva moralei dostoievskiene, care este morala Evangheliei, așa cum spune părintele profesor Ioan Bizău, „*adevărată crimă, cea mai gravă și de neiertat de altminteri, constă în absența sentimentului vinovăției, ceea ce presupune o inimă împietrită și o rațiune pervertită, capabilă să justifice orice faptă, orice fărâdelege*” [4].

În această situație, pocăința este absolut necesară pentru restaurarea unei conștiințe dezumanizate și demonizate, prin care se ispășește orice rău săvârșit cu mintea, cu cuvântul sau cu fapta. În Pateric se spune că un frate l-a întrebat pe avva Pimen: „*Ce este pocăirea de păcat?*”. Bătrânul i-a zis: „*Să nu-l mai faci. De aceea dreptii au fost numiți neprihăniți, fiindcă s-au lepădat de păcate și au devenit drepti*” [5]. Pocăința înseamnă înviere spirituală. Iar în această stare de revenire la viață, creștinul nu poate fi decât o mărturisire vie permanentă despre cât bine i-a făcut Dumnezeu (Luca 8, 39). Prea Fericitul Daniel, Patriarhul BOR, în predica despre vindecarea demonizatului din ținutul Gherghesenilor, spune: „*Fiecare om căruia Dumnezeu îi schimbă viața sau pe care îi vindecă trupește și sufletește trebuie să fie un mărturisitor statornic al iubirii lui Dumnezeu în viața lui și în viața semenilor*” [vezi 6].

Viețile Sfinților și toată literatura duhovnicească ortodoxă arată clar, într-o lucrare sinergică de purificare și de urcuș duhovnicesc neîncetat, că îndreptarea omului este posibilă. În Pateric, avva Isidor zice: „*Știința sfinților este cunoașterea voinței lui Dumnezeu. Când se supune adevărului omul este mai presus de toate, ca icoană și asemănare a lui Dumnezeu. Dintre toate duhurile, cel mai cumplit este să-ți urmezi propria inimă, adică propriul cuget, iar nu legea lui Dumnezeu. Pe urmă aceasta devine plâns pentru om, pentru că nu a cunoscut taina [lui Dumnezeu] și nu a descoperit calea sfinților, ca să lucreze într-însa. Acum e timpul să făptuim pentru Domnul, întrucât mântuirea se află în vremea chinurilor. E scris: Prin răbdare câștigați-vă sufletele*” (Luca 21, 19) [7].

Poziția ortodoxă a teologilor contemporani vis-a-vis de problema înduhovnicirii omului în mediul ostil creștinismului de azi, din perspectivă patristică și filocalică, poate fi însumată de teologia Părintelui Profesor Doctor și Academician Dumitru Stăniloae, personalitate de excepție, în materie de teologie în spațiul ecumenic al Ortodoxiei,³ care, prin teologia exprimată în scris și trăită de el însuși, a atras și atrage prin profunzimea, bogăția și claritatea operei sale. Temele principale tratate în opera sa se referă mai ales la iubirea Sfintei Treimi, la mântuirea lui Hristos prin Sfânta Biserică, la persoana umană chemată la viața veșnică a lui Dumnezeu, la sfințenia ca vocație a omului de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu, la rugăciunea ca experiență a libertății și iubirii spirituale, la dogmele credinței ca adevăruri eliberatoare de determinismele căzute și coruptibile ale naturii.

Părintele D. Stăniloae a scris în duhul păcii și iubirii creștine, dorind să trezească în inimile suferinde ale ortodocșilor și nu numai, acel dor pentru Absolut înăscut în om, învingând toate piedicile și ispitele interioare și exterioare, venite inclusiv de la spiritul epocii în care trăim. El precizează că în Ortodoxie Dumnezeu nu este inaccesibil, El este în lume, unit cu omul prin Duhul Sfânt. De aceea, cunoașterea adevărului religios nu este consecința unei activități intelectuale, ci ea stă în trăirea în Dumnezeu [8]. Calea spre Dumnezeu este Hristos, în Biserică⁴, pentru că „*El însuși se face în noi cale a noastră, dându-ne puterea să ne însușim viața Lui*” [9], toate virtuțile și toate valorile având drept „*izvor persoana lui Hristos*” [10]. Explorator fidel al fabulosului tezaur patristic, D. Stăniloae descoperă „*în scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii, că este posibil să-L întâlnești pe Dumnezeu cu adevărat în rugăciune*” [11] și, de fapt, prin toate nevoile ascetice oferite cu discernământ de experiența duhovnicească bimilenară a Ortodoxiei. Despre poporul român spune că este „*poporul cu spiritualitatea cea mai apropiată de cea genuin creștină de lumina originară a lui Hristos... Noi avem în suflet dulceața serafică a Răsăritului, dar și spiritul disciplinat al legiuitorilor apuseni*” [12]. Aceste

³ În conștiința multor contemporani Părintele Dumitru Stăniloae rămâne a fi „un mărturisitor al iubirii divine și al demnității umane” sau ca „teologul dragostei creștine”. Vezi volumul omagial *Părintele Dumitru Stăniloae în conștiința contemporanilor. Mărturii, evocări, amintiri*. Iași: Ed. Trinitas, 2003, p.9, 13.

⁴ „*Nu există altă scară la Dumnezeu decât prin interiorul Bisericii*”; Pr. Prof. Dr. Stăniloae Dumitru, *Spiritualitate și Comuniune în Liturghia Ortodoxă*, p.48.

daruri dumnezeiești ne pot fi de ajutor în deconspirarea și contracararea inovațiilor ideologice ale spiritului vremii, însă numai dacă vom reuși să le explorăm la maxim, în deplină libertate și responsabilitate, căci „în libertate stă demnitatea omului” [13], el având rațiunea pe care dacă „nu și-o pune în slujba binelui devine absurdă” [14].

Dumnezeu, prin Fiul Său preaiubit făcut om, vrea ca lumea să fie adusă la Sine, utilizând „metode de întărire a spiritului împotriva a ceea ce e opus libertății lui: biruirea patimilor din oameni și a morții din ei”. De robia patimilor și a influențelor externe, în duhul vremii, Dumnezeu se folosește de metode de convingere, nu de silă; metode de câștigare a oamenilor prin iubirea Sa pătimitoare, împreună cu ei. Prin aceasta Dumnezeu „Se adresează libertății lor și vrea să întărească libertatea lor în efortul de a lucra prin ei înșiși la învingerea robiei lor” [15] prin răbdare, prin blândețe, prin delicatețe, comunicându-le pe acestea din El Însuși.

Lumea Bisericii nu a rămas niciodată nepăsătoare la ceea ce se întâmplă în societatea umană, ci a căutat să o îmbunătățească valoric ca mod de existență exprimat în comun. Din comunitatea eclezială împărtășită cu Hristos care îi dă putere, credincioșii au căutat tot mai mult să își exprime credința și altfel, ca întrajutorare socială pentru ceva mai înalt, ce poate mai bine contura omul. Astfel lumea întreagă se află într-un progres fără întrerupere al cunoașterii adevărului și perfecționării morale, dar nu toți membrii ei. Fiecare faptă a omului este rezultatul interacțiunii dintre moralitatea lui și normele morale. Faptele unei comunități sau societăți sunt rezultatul interacțiunii dintre spiritul epocii și normele moral-sociale, al codului de legi civile existente atunci, făcând uz uzând de libertatea ontologică originară.

Însă, din tinerețile sale omul înclină spre păcate⁵, deci virusul imoralității îl respinge cu putere. Spiritul vremii se insinuează și vrea să ne încredințeze că pornirile rele din noi ar fi, de fapt, firești și necesare, deci n-ar fi vorba de păcat sau de viciu. Spiritul vremii stimulează pornirile păcătoase din om. Părintele Stăniloae afirmă că „omul e liber, dar își promovează adevărata libertate numai întărind ființa sa ca unitate omnilaterală a componentelor sale contrastante în Dumnezeu, de la care provin toate. [...] Căci în libertate stă demnitatea omului” [16].

Această libertate îi permite omului să urce treptele desăvârșirii. Morala ortodoxă, prin metoda ascetică sau mistică (vezi In.6,54), înfățișează credincioșilor acele virtuți morale, practici și exerciții prin care se ajunge la unirea deplină cu Dumnezeu, adică la cea mai înaltă treaptă a desăvârșirii morale. Această unire, adică realizare a vieții duhovnicești în toată intensitatea ei, nu este posibilă fără urcușul treptelor desăvârșirii – de la purificare (de păcate, de patimi, de înclinații destabilizatoare), la iluminare și la contemplație.

Ridicarea omului la starea bărbatului adevărat, la sfințenie, la asemănarea cu Dumnezeu – Binele suprem, se realizează prin toate mijloacele harice din Biserică. Adică Biserica ne naște prin Botez, ne hrănește cu adevărul destăinuit și ne oferă ambianța necesară pentru mântuire (caracterul sobornicesc al teologiei morale). Dar mântuirea înseamnă conlucrarea dintre om și Dumnezeu, adică lucrarea sinergică a harului divin și a strădaniei personale de realizare a binelui în relațiile cu Dumnezeu, cu sine însuși și cu aproapele (caracterul duhovnicesc), având în centrul viețuirii morale pe Hristos (caracterul hristocentric, despre care ne vorbește Mitropolitul Antonie Plămădeală⁶) [17].

Hristos lucrează la sfințirea noastră prin Biserică, prin Tainele ei și prin membrii ei, descoperindu-ne o viață excepțională, un unic principiu existențial moral care dă posibilitatea trăirii unei morale creștine desăvârșite. Morala aceasta „definiște și interpretează existența omului în lume plecând nu de la om ca ființă autonomă, ci de la Dumnezeu Omul Iisus Hristos”. Altfel spus, „morală creștină este teonomă sau, mai precis, hristonomă. Criteriul său axiologic nu este o lege morală impersonală, nici un sistem de valori bazat pe un acord sau o convenție socială, ci este o Persoană, Persoana divino-umană a Fiului lui Dumnezeu întrupat”, învederează părintele profesor de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași, Gheorghe Popa [18]. Acest fapt, este util de memorizat, pentru a putea da răspunsuri adecvate provocărilor vremii, mai ales că în Hristos – izvorul și ținta desăvârșirii noastre morale, găsim puterea necesară de a rămâne statornici și fideli lui Dumnezeu în orice împrejurare a vieții sau a epocii în care trăim.

Ordinea morală – reglementarea vieții sociale a societăților, a popoarelor prin respectarea anumitor principii, norme și interdicții – alături de ordinea fizică (interdependența dintre fenomenele fizice din lume) și de

⁵ „Din tinerețile mele multe patimi se luptă cu mine, ci însuși mă sprijinește și mă mântuiește, Mântuitorul meu...” – Antifonul glasului al IV-lea.

⁶ „Caracterul hristocentric al spiritualității creștine vine din însuși sensul hristocentric al vieții (Filipeni 1, 21), sens pe care întruparea lui Hristos l-a definit ca răscumpărare, înfiere, refacere a chipului și realizare a asemănării până la îndumnezeire, în și prin Hristos”.

ordinea logică (structura coerentă a gândirii noastre), vine să întărească convingerea noastră despre existența unor valori morale și a unei ordini divine care transcende spațiul și timpul și care, conform învățaturii creștine, sunt excelențele caracterului Domnului Iisus Hristos (sau ne întărește convingerea în existența unui bine – Bine moral-desăvârșit – Iisus Hristos). Aceste valori morale supreme, caracteristici specifice Mântuitorului Iisus Hristos – desăvârșirea dumnezeiască întrupată în planul istoriei, trebuie să devină caracteristici personale ale fiecărui credincios în parte, prin săvârșirea constantă a binelui moral (adică supunerea și dăruirea voinței credinciosului, voinței lui Dumnezeu, Binelui suprem, precum și iubirii Acestuia în toate împrejurările vieții).

Doar Hristos poate comunica virtuțile Sale (dragostea, nădejdea, credința, ascultarea, puritatea, smerenia) celor ce Îl urmează, făcându-se astfel pentru noi mediatorul și fereastra spre tărâmul divin. „Fiul lui Dumnezeu întrupat e omul central care cuprinde pe toți și-i atrage la Sine”, fiind El Însuși „pricină a mântuirii veșnice” (Evr.5,9).

În mod logic, prin Mântuitorul Iisus Hristos înțelegem că există în afara planului creației o lege veșnică – izvor și normă pentru tot ce există (planul lumii conceput din veci) și chiar dacă nu ne este accesibilă, rămânând ascunsă în Dumnezeu (I In.6,16), dar o putem cunoaște din legile temporale, așa precum Îl cunoaștem pe Dumnezeu din lucrările Sale (Rom.1,19-20). Această lege rămâne universală invariabilă; mai mult, din ea rezultă legea morală naturală, caracteristică naturii omului credincios, confirmată de conștiința noastră morală, ce deosebește natural și spontan binele de rău și ne face să nutrim sentimente de mustrare sufletească când ne abatem de la ordinea morală (vezi Ier. 31, 33; Mat. 17, 12; Rom. 2, 14-16).

Cu adevărat mare este taina evlaviei (I Tim. 6, 6), cum spune Sfântul Apostol Pavel, întrucât evlavia și credința sunt taine care dau roade pe care cunoașterea nu le poate da. „Căci niciodată nu ne-am arătat cu cuvinte de lingușire, după cum știți, nici cu ascunse porniri de lăcomie. Dumnezeu îmi este martor. Nici n-am căutat slavă de la oameni” (I Tes. 2, 5).

Se cuvine să ne comportăm ca unul care trăiește lucrurile cerești, nu ca unul care învață despre ele.

Pragmatism economic, comunist sau „pragmatism” duhovnicesc?

Într-o societate a cărei sursă fizică și morală este în primul rând de ordin economic, îndepărtarea de tradițiile religioase multisekulare este evidentă și cerută de imperitivele zilei. Mai mult, religia este concepută ca ceva împietrit prin esență și un obstacol al progresului care „trebuie înlăturat din calea unui popor care dorește să se dezvolte din punct de vedere tehnologic”. Nimeni și nimic nu-l poate convinge pe omul secularizat că „profanul tinde să se extindă în defavoarea sacrului” [19] obligându-l să trăiască după standarde ireligioase sau anticreștine.

Pe fundalul ecologiei mondiale, poate urma o serie întreagă de conflicte absurde și catastrofe, ca rezultat al luptei noastre cu mediul ambiant, pentru că tempourile dezvoltării actuale au devenit de nesuportat, iar mecanismele globalizării – necontrolate. Dezechilibrul este provocat de ultraliberalizare, de raporturile financiare, de producție, de comerț. Va apărea înclinarea spre folosirea puterii, lovituri de sabie. Dar nu vor fi repetări de genul războiului din Kosovo, Afganistan sau Irak, care au fost doar manevre timide pregătitoare. „În tot mai febrilele transformări ale resurselor de bază deja participă așa protagoniști precum China, statele necolonizate, care dețin putere și capacitate de rezistență, de apărare a propriilor interese, la elaborarea soluțiilor autonome, independente de Imperiu” [20].

„Pericolul războiului atomic iarăși a devenit actual. Așa că a deveni pacifist și a milita împotriva războiului atomic înseamnă să devii apărătorul supraviețuirii” [21]. Este important să înțelegem că „nu mai există războaie „motivate”, „raționale”, cu atât mai puțin războaie „umane” sau „corecte” [22].

Regimurile comuniste din țările sud-est europene au avut repercusiuni grave asupra instituțiilor bisericesti, asupra eticii creștine sociale, asupra modului de gândire și asupra comportamentului uman. După căderea acestor regimuri totalitare, ideologia comunistă – spiritul vremii impus în Europa de Est – s-a refugiat în mentalități și atitudini, în modul de a fi al oamenilor; cu greu s-ar putea extirpa și suprima, deoarece, cum spune Alain Besançon (n. 1932), „nimic nu este mai problematic, după disoluția unui regim totalitar, decât reconstruirea, în rândul poporului, a unei conștiințe morale și a unei capacități intelectuale normale” [23].

Toate activitățile umane astăzi sunt infectate de „microbul” ateismului, al relativismului (teologic, moral, existențial) și al secularismului, chiar dacă regimul dictatorial comunist a trecut. Să fie vorba aici de existența unor temeuri mai adânci ale necredinței oamenilor?! A găsit oare ateismul în spațiul nostru ex-sovietic un mediu propice de dezvoltare și de răspândire a ideologiilor noi influente – liberale, democratice, de stânga, de dreapta ș.a.? Nu transpare oare printre măștile noilor „eroi ai zilei” privirea devoratoare a globalismului, care e pregătit, dacă nu vom lua măsuri urgente, să joace un rol primordial în derularea marii tragedii a omenirii întregi?

Ateismul marxist-leninist a fost abolit, însă, din păcate, ateismul, cu toate concepțiile sale despre știință, morală și modul de viață, până azi continuă să rămână ideologia de bază a programelor școlare, a mass-mediei și a alte structuri importante, care au misiunea să educe omul și să formeze cultura societății noastre. Mai rău, pe lângă ateism, mai sunt vehiculate prin metode perfide și alte idei periculoase ale spiritului vremii, agnosticismul, relativismul moral etc. Printre cele mai subtile viclenii ale ateismului, propagate în duhul vremii, se numără și proclamarea egalității tuturor religiilor și a confesiunilor religioase, apoi incompatibilitatea dintre religie și știință. Conform gândirii ateștilor, într-adevăr, toate religiile sunt aceleași erori sau rătăcirii provocate de frica în fața stihiiilor naturii sau de jugul social și de exploatarea socială [24].

Zicala populară zice: „cui pe cui se scoate”; ateismul provine de la simpla ignoranță și necunoaștere a esenței adevărate și a profunzimii religiei. Însă ateismul „ignorant” trebuie deosebit de liberalismul contemporan democrat-ateist, care încalcă conștiința printr-un calcul subtil, prima poruncă din Decalog (Ieș. 20, 2-3). „Aproape cinci decenii de combatere sistematică a religiei; nenumărate au fost paginile antireligioase – ele astăzi sunt stratificate în ungherele întunecoase ale bibliotecilor spre avertizarea amară a tuturor generațiilor viitoare; acum se pune problema reactualizării spiritului religios, trebuie catehizați mai întâi părinții, profesorii copiilor, ostașii – viitori întemeietori de familii” [25].

Din păcate, primejdia reală a unui sistem social programatic ateu și antinațional rămâne și după 20 de ani de la căderea „fiarei roșii”. O bună parte a populației – chiar dacă Biserica Ortodoxă a condamnat încă în 1990 comunismul ca regim opresiv și cu dimensiuni tenebroase⁷ [26] – are nostalgii pentru pseudo-siguranța socială și economică a comunismului, exprimată, de pildă, prin acordarea votului la alegeri Partidului Comunist care se vrea a fi de o altă „orientație” decât cel sovietic și, culmea!, liderii cărora au declarat că Iisus Hristos ar fi fost primul comunist⁸! [27] Însă, comunitarismul creștin se deosebește de comunismul ateist, deoarece „cele ce s-au furat din creștinism fără Dumnezeu nu sunt autentice. [...] doctrina comunistă a răpit multe din postulatele creștinismului. [...] Există o mare diferență între comunitarism și comunism. Comunitarism înseamnă dragoste și unire cu Dumnezeu, iar comunism înseamnă a face ceva cu forța, ceea ce nu este iubire” [28]. Astfel, „marea minciună a sec. XX” – comunismul – „care a făcut milioane de victime... continuă să provoace victime și azi. Schilodește suflete, mutilează conștiințe, distruge destine”⁹ [29, 30].

Dacă comunismul este nostalgie utopică pentru unii, atunci liberalismul democratic și eficiența economică occidentală este pericol existențial pentru alții. Este o greșeală evidentă impunerea civilizației occidentale – pe motiv că ar fi superioară prin „eurocompatibilitatea” ei – civilizației ortodoxe, care are propriile ritmuri, specificități și priorități. Pentru că, după eșecul și falimentul socialismului din Estul Europei, ortodocșilor li se propune liberalismul societății de consum și capitalismul sălbatic occidental, unde omul va fi înlocuit în curând de mașini tehnico-științifice. „Descoperim acest adevăr înfricoșător: negării teoretice a individului viu în marxism îi corespunde eliminarea sa de fapt în sistemul tehnocapitalist, în care capitalismul însuși e pe cale de dispariție în profilul unei eliberări complete a tehnicii”. Deoarece „se uită însă că și capitalismul e în agonie, că cedează locul unui fenomen cu totul diferit, cel al tehnico-științei care invadează procesul real de producție, expulzând inevitabil munca vie. Inexorabil, capitalismul e ros de același rău ca și socialismul: eliminarea vieții subiective și a individului viu din lume și a lumii din viață”¹⁰ [31].

Astfel, până când creștinii ortodocși nu vor conștientiza atât fărâdelegea și teroarea comunismului ateu, cu care mulți au pactizat deschis sau tacit fără prea multe remușcări de conștiință în anii de tristă amintire, cât și a sălbătăciei și erorii ideologiei capitaliste occidentale, lucrurile vor stagna și vor regresa în mod evident și din perspectivă morală. Pentru că, în primul caz, „comunismul s-a întărit printr-o masivă apostazie a creștinilor. Nu e sigur că această apostazie, cu atât mai puțin compromisiunile și complicațiile de o gravitate variabilă, sunt considerate cu adevărat condamnabile. Ele sunt îndeobște privite ca niște rătăcirii neînsemnate și adeseori provocate de intenții laudabile. O explicație extrem de simplă este că, de fapt, creștinii nu s-au eliberat

⁷ „Patriarhia Română apreciază demersul întreprins de autoritățile de stat pentru condamnarea regimului comunist din România, act pe care Sf.Sinod al BOR l-a făcut în Cuvântul pastoral din 4 ianuarie 1990 în care condamna același regim opresiv în dimensiunile sale cele mai tenebroase. Jertfa miilor de clerici și credincioși ortodocși în temnițele comuniste conduce la concluzia unei rezistențe din interior a BOR (...) – considerată ca fiind dușmanul principal al regimului”.

⁸ Referitor la declarația lui Voronin că „Iisus Hristos a fost primul comunist” și că „Preoții, dacă vor să existe în Mitropolia Moldovei, nu au de ales decât comuniștii”.

⁹ „...comunismul, ca sistem politic și model de gândire, înseamnă, în primul rând, o uriașă și sinistru minciună”.

¹⁰ apud., Ioan Ică jr., Prolegomene fenomenologice la o filozofie iaoneică, studiu introductiv la Michel Henry, Eu sunt Adevărul. Pentru o filozofie a creștinismului..., p. 19.

încă total de ideile comuniste, amestecate în mintea lor cu ideile umanitare și introduse de acestea din urmă în rândul credincioșilor și clerului. Sub forme disimulate și inconștiente, [...] ele sunt încă active” [32]. Iar în cazul al doilea, se uită teroarea și apostazia benevolă a creștinilor occidentali de dragul „paradisului terestru” făgăduit de liberalismul occidental și ideologia eficienței economice.

Comunismul este o boală de care foarte greu se poate vindeca fostul *homo sovieticus*. Și nu pentru că Dumnezeu nu vrea, ci pentru că cel infectat de lepra comunistă nu înțelege și nu-și dorește vindecarea, purificarea. Un comunist învederat când se trezește dimineața nu-și îndreaptă mintea către Dumnezeu, nu-I spune dimineață, nu-I cere sfatul, nu-și cere iertare pentru relele comise, adică nu se roagă. Nu se roagă pentru că nu-L are în vedere pe Dumnezeu, nu se raportează la El ca și la Creatorul și Proniatorul lumii, ci Îl ignoră total. Și nu pentru că așa l-a învățat tata și mama în copilărie (căci credința se deprinde în cei șapte ani de acasă), ci pentru că în adolescență sau la maturitate a permis ca cineva să-i incube mintea cu „microbii” socialismului utopic, care este „radical contrar principiilor credinței creștine” [33], deci e împotriva umanității în ansamblu.

Totuși ar fi greșit să concentrăm tot răul în ograda comuniștilor și să aruncăm cu piatra în ei: regimul totalitar comunist „nu este altceva decât forma de jos a democrației. (...) Democrația sănătoasă nu este, ca și sănătatea, decât o utopie” [34]. Și aceasta pentru că democrația actuală este tot o formă camuflată de antiteism (luptă împotriva lui Dumnezeu), anticlericalism, antimoralism și, în general, anticreștinism. Fiindcă, majoritatea așa-numiților democrați de astăzi, au concepții asemănătoare (secularist-ateiste) și trăiesc exact ca și comuniștii: nu se roagă, nu postesc, nu merg duminica la biserică, nu se spovedesc, nu se împărtășesc cu anii sau chiar deloc. Cu se sunt mai buni aceștia decât comuniștii, care la fel „nu au nici un Dumnezeu” – vorba populară – decât banul, plăcerea sau trufia. Iar aceste „valori” sunt infernale: „pentru că tot ce este în lume, adică pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții, nu sunt de la Tatăl, ci sunt din lume. Și lumea trece și pofta ei, dar cel ce face voia lui Dumnezeu rămâne în veac” (I In.2,16-17).

Liderii democrați, odată ajunși la putere, vor proceda aproape la fel ca și comuniștii atești: dacă nu vor persecuta deschis creștinismul, cel puțin se vor limita la presiuni constante, psihologice ori coercitive, de eradicare a credinței din sfera social-cultural-morală a țării.

Bine ar fi dacă ar avea posibilitatea de a gândi cu adevărat liber, fără presiuni externe și influențe obscure, poate ar vedea pericolul real și imediat asupra civilizației actuale. Poate s-ar vedea pe ei înșiși, familia, națiunea, într-o primejdie îngrozitoare, fiind ei factorii decisivi în destabilizarea situației și ofensivei răului în societate.

Supraviețuirea comunismului, de pildă, în Basarabia, nu se datorează atât „strategiilor” comuniștilor actuali, care pretind că s-au „schimbat la față”, adică s-au lepădat de utopiile și monstruozițiile anterioare (ceea ce n-au făcut cu adevărat; florile depuse la monumentul călăului Lenin ne stau drept mărturie), cât se datorează mai ales orbitelor și mediocrităților pro-comuniste din administrațiile teritoriale, precum și lipsei de convergență a oamenilor cu demnitate națională și spirituală [35].

Frica pierderii portofoliului deținut (pe care nu se știe în ce condiții l-au câștigat!), lipsa strategiilor politico-sociale integre (unde să se ia în seamă relația Dumnezeu-om și om-om, pe baza respectului și iubirii reciproce), influențele distructive „din afară” cu mască de binefăcători, dar mai ales încăpățânarea demonică de a ne întoarce cu fața spre Dumnezeu și Biserică, sunt relele care domină societatea basarabeană în special și civilizația euro-atlantică, în general. Atâta timp cât nu ne vom strădui să ne angajăm pe calea revenirii la normalitate, adică la o societate în care să se țină seama mai ales de condițiile oferite fiecărei persoane pentru perfecționarea proprie (depășirea de sine) și nu a societății în ansamblu (ceea ce au încercat să facă social-comuniștii de la 1800 încoace), lucrurile vor merge tot mai rău. Or maladiile societății actuale (ateismul, secularizarea, traficul, drogurile, desfrânarea, pornografia, avorturile etc.) vorbesc de la sine, că ne-am pornit pe o cale a autoflagelării și a autodistrugerii [36].

Astfel, mentalitatea creștinilor est-europeni, virusată de ideologiile comuniste, va trebui să facă față unei noi avalanșe neopăgâne – liberalismul economic și pseudovalorile capitalismului occidental, care se dorește a fi asimilată frenetic și fără discernământ, deci a celei mai mediocre forme de expresie ale culturii și civilizației occidentale. Desigur, stăpânirea în fața noilor „viituri” nu este posibilă fără discernământul și puterea spiritual-morale oferite de Hristos, Adevărul viu și accesibil pentru toate societățile și timpurile.

Fericirea în lumina Evangheliei și pseudo-fericirea propusă de duhul vremii.

Conștient sau nu, omul tinde totdeauna spre fericire, spre împlinire sufletească sau trupească, pentru că e o ființă încă neîmplinită. Împlinirea umană este condiționată de acel dor fierbinte de Părintele ceresc: „ne-ai făcut spre a Te căuta și neliniștit este sufletul nostru până nu se va odihni întru Tine” [37].

Cu toate acestea, omul poate să-și substituie ținta fericirii sale cu lucruri lumești, perisabile (bogăție, slavă, putere, plăceri) care-i pot da satisfacții de moment, dar care nu-l pot feri în întregime. „*Fericirea pământescă*, spune Sfântul Nicolae Velimirovici, *este aceeași cu fericirea pe care șarpele a fâgăduit-o Evei; iată că același șarpe se înfățișează și ție astăzi ca să-ți arate care este numele fericirii tale*” [38]. De ce? Pentru că „*traista fericirii noastre pământeste este totdeauna ruptă. Cu cât bagi mai multe lucruri în traistă, cu atât se varsă mai mult din ea*” [39].

Sf. Vasile cel Mare, în comentariul la Psalmi, arată că adevărul are două înțelesuri: adevărul despre viața fericită întru veșnicie și adevărul despre lucrurile folositoare în viața aceasta (toate înlesnirile, calitățile de care noi avem nevoie pentru a trăi bine aici: știința profană, administrația politică, sociologia etc., prioritate având cea dintâi [vezi 40]. Dobândirea fericirii este, deci, ținta noastră supremă – realizarea comuniunii dintre Dumnezeu și semenii.

Despre viața fericită găsim mărturii în Sfânta Scriptură, autoritatea noastră supremă, pentru că este cuvântul Domnului Hristos, sunt textele proorocilor inspirați de Duhul Sfânt. Sunt zeci de locuri în Biblie unde apare cuvântul „fericit” (în greacă, „makarios”). În Psalmi, acest cuvânt apare de cel puțin de 17 ori. Primul psalm începe prin a prezenta omul cu adevărat fericit: „*Fericit bărbatul, care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut; ci în legea Domnului e voia lui și la legea Lui va cugeta ziua și noaptea*” (Ps. 1, 1-2). De fapt Psalmii sunt o adevărată cateheză a fericirii; citind Psalmii, noi învățăm despre viața fericită, care constă în împlinirea poruncilor (inclusiv faptele de milă și iubire față de aproapele) și, prin aceasta, realizarea comuniunii cu Dumnezeu¹¹.

În Predica de pe Munte, Mântuitorul ne învață adevărata fericire spre care trebuie să tindem: „*Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor*” (Mat. 5, 3); fericiți cei ce plâng, cei blânzi, cei ce flămânez și însetează de dreptate, cei milostivi, cei curați cu inima, făcătorii de pace etc¹². Adică, Hristos fericește pe acei care se străduie să-și purifice întreaga ființă și să împlinească voia lui Dumnezeu pe pământ, având, desigur, o viață morală adecvată. Iar această viețuire diferă radical de ceea ce înțelege lumea modernă prin fericire.

Chiar și înțelepții Greciei antice utilizau cuvântul „makar” sau „makarios” (Μακάριος) pentru a desemna starea celor care au biruit atașamentul față de lume, determinismul causal. Denumirea de „fericit” era un epitet, un adjectiv care se atribuia în primul rând zeilor. Numai zeii au deplinătatea fericirii. Iar omul fericit e acela care a trecut cu bine prin viață, cel care trăiește și a murit cu cinste – eroii și oamenii destoinici.

Sfinții Părinți au preluat strict înțelesul acestui cuvânt „makarios”. Noi numim fericit în primul rând pe Dumnezeu, apoi pe Maica Domnului¹³, pe Apostoli¹⁴, pe sfinți și, în general, pe acei creștini care au biruit ispitele inerente vieții și au intrat cu slavă în veșnicie¹⁵. Sfântul Apostol Pavel zice: „*Să păzești porunca fără pată, fără vină, până la arătarea Domnului nostru Iisus Hristos, pe care, la timpul convenit, o va arăta fericitul și singurul Stăpânitor, Împăratul împărățiilor și Domnul domnilor, Cel ce singur are nemurire și locuiește întru lumină neapropiată; pe Care nu L-a văzut nimeni dintre oameni, nici nu poate să-L vadă; a Căruia este cinstea și puterea veșnică! Amin*” (I Tim. 6, 14-16)¹⁶.

Ce a ajuns înțelesul acesta de *makarios* în traduceri ulterioare?! În traduceri latine se produce o diminuare a sensului: *felix* și *ferice* [cf. 41], ambele se referă la rodnicie, la fecunditate, la bogăție în sensul material al cuvântului. Mai există în latină un cuvânt *letus, letitia* [42], care înseamnă pământ gras și roditor. De la *makarios*, care ne trimite la cer, traducerea latină deja reduce înțelesul cuvântului „fericit”. Părinții latini au simțit această lipsă și au folosit un alt cuvânt pentru traducerea lui makarios – *beatus, beatitudo*, care desem-

¹¹ Vezi, de pildă, Psalmul 111, 1-3: „Fericit bărbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte. Puternică va fi pe pământ seminția Lui; neamul dreptilor se va binecuvânta. Slavă și bogăție în casa lui și dreptatea lui rămâne în veacul veacului” sau Psalmul 118, 1-3: „Fericiti cei fără prihană în cale, care umblă în legea Domnului. Fericiti cei ce păzesc poruncile Lui și-L caută cu toată inima lor, că n-au umblat în căile Lui cei ce lucrează fărădelegea”.

¹² Vezi Matei 5, 4-12.

¹³ Elizabeta, laudând pe Dumnezeu, o fericește pe Maica Domnului: „fericită este aceea care a crezut că se vor împlini cele spuse ei de la Domnul” (Luca 1, 45). Dar, chiar Fecioara Maria zice: „Iată de acum mă vor feri toate neamurile” (Luca 1, 48). De ce e fericită Maica Domnului? Pentru că Dumnezeu „a căutat spre smerenia roabei Sale”. Ibidem.

¹⁴ Iisus Hristos, de exemplu, îl numește fericit pe Apostolul Petru: „Fericit ești Simone, fiul lui Iona, că nu trup și sânge ți-au descoperit ție aceasta, ci Tatăl Meu, Cel din ceruri. Și Eu îți zic ție, că tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui” (Matei 16, 17-18).

¹⁵ Mântuitorul îi spune Apostolului Toma: „Pentru că M-ai văzut ai crezut. Fericiti cei ce n-au văzut și au crezut!” (Ioan 20, 29). Deci îi fericește pe toți aceia care cred și împlinesc cuvântul Domnului.

¹⁶ Sublinierea noastră.

nează starea omului care nu mai are dorințe, e de netulburat. Se apropie de cuvântul makarios dar se simte împușinarea semantică.

În engleză *happy* se referă la acela care este caracterizat de noroc, care are șanse de câștig, are parte de plăcere, de satisfacție. Adică omul care e caracterizat de o spontană și obsesivă înclinație spre ceva: *many happy* – ceea ce-l face pe englez fericit sunt banii (*money*). Uită aceștia că „*cine nu adună cu Mine (cu Hristos) risipește*” (Mt.12,30).

Ferice de omul care a ajuns să facă totul *cu Dumnezeu și în Dumnezeu*. Acesta, ca și ceilalți din jur, lucrează, se alimentează, se odihnește, se relaxează, creează etc., dar toate le trece prin filtrul înțelepciunii dumnezeiești. Cum ne îndeamnă și Sf. Ap. Pavel: „*ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți*” (I Cor.10,31). În exterior apar aceiași oameni ca și ceilalți, dar dacă îi vom privi cu ochi duhovnicești, îi vom vedea plini de lumină dumnezeiască: sunt ca o *făclie vie* în fața întunericului lumii acesteia. Despre ei Hristos spune: „*Voi sunteți lumina lumii (...) și luminează tuturor*”; de asemenea „*Voi sunteți sarea pământului*” (Mt.5,13-15) care dă gust vieții, încât văzând ceilalți faptele lor bune, vor slăvi pe Dumnezeu (5,16).

Înțeleptul rege Solomon afirmă: „*Cel înțelept merge pe calea dreaptă*” (Pilde 15, 21), dar a merge pe calea cea dreaptă presupune cunoașterea ei. În Pateric se spune că avva Ammonas a fost întrebat: „Ce înseamnă calea îngustă și strâmtă?” (cf. Matei 7, 14). El a răspuns: „Iată ce înseamnă calea îngustă și strâmtă: să-ți zdrobești gândurile și să-ți tai propriile dorințe pentru [voia] lui Dumnezeu. Asta înseamnă: *Iată noi am lăsat totul și am venit după Tine*” – (Matei 19, 27) [43]. Astfel că, *omul cu adevărat înțelept și fericit este acela care cunoaște voia lui Dumnezeu și o împlinește întocmai*. Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Mântuitorul lumii a descoperit această cale; mai mult, El însuși a mers pe această cale, fiindu-ne nouă „*Calea, Adevărul și Viața*” (Ioan 14,6), Dumnezeu fiind fericirea prin excelență, către care tindem fiecare în măsură.

Bibliografie:

1. Ильин И. Кризис безбожия // Собрание сочинений, том 10, Москва, 1993, p.342.
2. Dostoievski Fiodor. Demonii, I, VIII, trad.rom. M.Preda și N.Gane. București: Ed. Univers, 1970, p.127 și 128.
3. Berdeaev N. Filosofia lui Dostoievski, trad. rom. R. Răpăuță. Iași: Institutul European, 1992, p.63.
4. Bizău I. Op.cit., p.137.
5. Patericul sau apoftegmele părinților din pustiu..., p.287.
6. Dascălu Silviu. Cea mai mare activitate a Bisericii este exprimarea recunoștinței. în „Ziarul Lumina”, nr.248, (1750), 25 octombrie 2010, p.2.
7. Patericul sau apoftegmele părinților din pustiu..., p.174.
8. Schifirneț Constantin, Studiu introductiv la D.Stăniloae, Națiune și Creștinism. București: Ed.Elion, 2003, p.VIII.
9. Stăniloae D. Iisus Hristos, Lumina lumii și îndumnezeitorul omului..., p.73.
10. Ibidem, p.243.
11. Bălan Ioanichie. Volum omagial, Editor Arhim. Omagiu memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae. Iași: Ed. Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1994, p.48.
12. Stăniloae D. Între Orient și Occident. în „Telegraful român”, anul LXXXIX nr.30, 1941, p.1 (reeditat în volumul Națiune și creștinism, studiu introductiv și note de Schifirneț C-tin. București: Ed. Elion, 2003).
13. Idem, Chipul nemuritor al lui Dumnezeu, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p.51.
14. Idem, Iisus Hristos, Lumina lumii și îndumnezeitorul omului..., p. 26.
15. Idem, Teologie Dogmatică Ortodoxă, volumul 2, București, 1997, p.124.
16. „Din tinerețile mele multe patimi se luptă cu mine, ci însuși mă sprijinește și mă mântuiește, Mântuitorul meu...” – Antifonul glasului al IV-lea.
17. D. Stăniloae, Teologie Dogmatică Ortodoxă, volumul 1, București, 1997, p.50-51.
18. Mitrop. Plămădeală Antonie. Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă, București, 1995, p.70.
19. Introducere în teologia morală. Iași: Ed. Trinitas, 2003, p.6.
20. Riviere Claude. Op. cit., p.158.
21. Джульетто Къеза. Op. cit., p.317.
22. Ibidem, p.318.
23. Ibidem.
24. Nenorocirea secolului. Despre comunism, nazism și unicitatea Șoah-ului, trad. rom.M.Antohi. București: Ed. Humanitas, 1999, p.148.
25. Силюянова Ирина. Op. cit., p.15.

26. Drăgulin Gh. Op. cit., p.1.
27. Fără ură și părtinire, (Biroul de Presă al Patriarhiei Române) în "Lumina", nr.305 (595), anul II, 21 decembrie 2006, p.4.
28. Ziarul „Flux”, 19, 20 iulie 2007, p.3 și „Flux”, 27 iulie, 2007, p.4.
29. Pr. Ciobanu Vasile. Comunitarismul creștin nu are nimic în comun cu comunismul ateu. în "Flux", nr. 30 (611), 27 iulie 2007, p.4.
30. Tănase Constantin. Parabole de toamnă politică. în "Timpul", 6 septembrie 2006, p.3.
31. Igor Burciu. Fantomele reciclate și adevărul gol-goluț. în „Flux”, 10 noiembrie 2006.
32. Henry Michel. Du comunisme au capitalism. Theorie d'une catastrophe. Paris: Jacob, 1990, p.176, apud., Ioan Ică jr., Prolegomene fenomenologice la o filozofie iaoneică, studiu introductiv la Michel Henry, Eu sunt Adevărul. Pentru o filozofie a creștinismului..., p. 19.
33. Besançon Alain. Op.cit., p.112-113.
34. Henry de Lesquen. Religia contra ideologiilor socialiste. - București, 1995, p.4.
35. Denis de Rougemont. Partea diavolului. - București, 1994, p.91.
36. Pr. Negru Vasile, Ce are comunismul cu Hristos, sau comunismul ca erezie contemporană. în „Curierul Ortodox”, nr.8 (193), 14 august 2007, p.5.
37. Ibidem.
38. Fericitul Augustin. Op. cit., p.85.
39. Ibidem, p.54.
40. Ibidem, p.56.
41. Sf. Vasile cel Mare. Tâlcuire duhovnicească la Psalmi, p.47-48.
42. Dicționar enciclopedic. - București: Cartier, 2001, p.333.
43. Ivăniș-Frențiu Maria. Limba română și limbajul rugăciunii. - București: Anastasia, 2001, p.37.
44. Patericul sau apoftegmele părinților din pustiu..., p.80.

Prezentat la 30.09.2010